

ZORA

ČASOPIS ZABAVI i PODUKU.

Pregled. Razne poezije. — Helena. — Dr. Josip Viktor Ribič. — Plačilo hvaležnosti in nehvaležnosti. — Jugoslavjanske pisateljice. — Pesni Franja Cimpermana. — Naznanilo.

Razne poezije.

Slavjanka na Beneškem.

Zložil beneški Slovenec.

Jaz nisem Tajjanka,
Pa tudi ne bom,
Sem zvesta Slavjanka
In ljubim svoj dom.

Hči matere Slave
Kreposti nje znam,
Slavjanske zastave
Nikol' ne izdam.

Le tebi bom zvesta,
Predragi moj dom!
A tujcu nevesta
Nikoli ne bom.

Sad moj'ga poroda
Pa moral bo bit':
Svobodni naróda
Slavjanskega škit.

Od zibelke male
Učila ga bom,
Do možkosti zale
Ljubiti svoj dom.

Ko tróblja zapoje
In top zagrmí,
Hajd! sin, zdaj na boje,
Na vojsko i ti!

Pogum bom dajála
Mu v boju vselej,
Zastavo kazála,
Da vdari naprej!

Po boju vriskála,
Če zmaga moj sin,
In bodem venčála
Ga vrh razvalin.

Slavjanska mladica
Na pragu domá
Ga ljubi na lica,
Rokó mu podá.

In v kroge vesele
S častjo bo sprejet,
Slavjanske dežele
Junákom prištet.

Na slavno gomilo,
Če pade mi sin,
Lovorsko vezilo
Naležim v spomín.

Slavjanom kazála
Gomilo pa bom,
Na znanje dajála:
Ta pal je za dom!

Ti nisi ljubil!

P. D.

Ti nisi ljubil! — Gorjé! če ptice
 Povejo viru hladné vodice;
 Gorjé! če jedna sapica dneva
 Odkrije nebu, da tak si, reva!
 Šumeča voda, zvezdé bliščeče
 V srcé ne bodo ti govoreče.

Ti nisi ljubil! — Drevés ne 'zročaj
 To senci, vabi ki v svoj narôčaj!
 Ne pravi cvetju, ki nje narava
 Na pot, kjer hodiš, ti nasipava.
 Vevjéje gosto, cvetóvje milo
 Vonjávo, senco bi ti vbrnilo.

Da ljubil nisi, za-sé ohráni,
 Da moč stvarij ti duhá ne rani;
 Stvar vsaka zemska in vse torišča
 Ljubávi dom je, ljubávi išče;
 Ti sam se nočeš čutilom vdati,
 Poslušen mehkim željám postati!

Ti nisi ljubil devójko svojo,
 Ki dušo je svojo združila s tvojo.
 Da pravi to niso ljubézni 'zkazi,
 Okó ljubeče tekóje zapazi.
 Ti nisi ljubil! — S tem se maščujem,
 Da čutja, misli o — tebi snujem.

Otroku.

Fr. Š-t-a.

Pléti, nedolžni otrók, le pléti si pisane vence,
 Naglo odide mladóst, več se ne vrne nazáj.
 Sládek oživljal spomín te v letih bode poznejših,
 Kádar več srečen ne boš, srečen da énkrat si bil.

Helena.

Izvirna povest; spisal Jurij Vranič.

VI.

„Kakó bledí mi moje lice,
Kak umira luč očij.“
Fr. Prešeren.

Strahom zapazil je Lilek premembo svoje hčere. „Kaj ti je?“ vprašal jo je večkrat, „si li bolna, ljuba Helena?“ Deva pa ne odgovori ničesa, žalostna povesi glavo in se nasloni na očetovo ramo, ter ga zre solznimi očmi. „Gotovo ti ne tekne tukajšnji zrak. Hočeš li iti sedaj pomladi na deželo? Tamo ti bo bolje“, dejal je oča; pa hči nij rekla ne to ne ono. Dobro je vedela, da njene boli ne more ozdraviti niti dežela niti mesto. Tako je večkrat povprašal svojo hčer, dasi je sam vedel, česa jej manjka, pa misli si: To bo že prešlo. Vsako dekle je žalostno, kedar ne čuje ničesa o svojem ljubem, kedar se pa izjoka in spregleda, kaj jej hasni, ali kaj ne, ne bode jej veliko po njem. — Toda tu se je oča motil! Njegova hči bila je vedno bolj žalostna in če jej je kaj še tako lepega kupil, nij je mogel niti za trenotek razveseliti. Vedno jo je silil naj gre sedaj na pomlad kamo na deželo, pa Bogomir je to vedno zaviral.

Na jezeru v oni vasi, kjer je bil Stanislav doma, imel je Bogomir prijazno hišico dober lučaj od vasi. To hišico kupil je bil prejšnja leta prav po ceni od nekoga. Dal je staro poslopje popraviti in edno nastropje nastaviti in je bila sedaj res prav lična hišica to. Njemu je služila za-to, da je prenočeval tu, kedar je bil na lovu v tej okolici in ga je prehitela noč, ali pa se je kako nedeljo popoldne pripeljal sem za kratek čas.

To hišico ponudil je Bogomir Lileku, naj va-njo pošlje svojo hčer stanovat, da malo okreva. Helena se je rodovoljno udala v to in precej drugi dan preselila se je svojo varuhinjo. Večkrat jo je obiskal oča in vselej se je vračal veselejši domov, spoznavši, da se njegovej hčeri zdravje na bolje vrača. Helena se je seznanila s Stanislavovo materjo, ki je stanovala v vasi. Mnogokrat je bila žena pri njej; vendar jej nij še dozdej Helena nikedar povedala, v kakej zvezi je ona z njenim sinom, izprašala jo je pa kaj rada o njem in če jej je že kedaj pisal.

„Mnogokrati mi je pisal, sedaj pa že nisem dobila dolgo nobenega glasu o njem. Na Ogerskem je bil prej, sedaj pa ne vem, kje je, ker mi ne piše nič“, dejala je mati.

Heleno je to vžalostilo. Menila je, da je morebiti naglo zbolel in umrl, ker sicer bi moral vendar materi pisati, naj bi bil že, kjer koli bi hotel. Posebno priljubila se je Heleni Stanislavova sestrice. Lepolično dekle bilo je tako bistro in tako se je privadilo Helene, da je nij bilo spraviti domov. Helena jo je rada izpraševala o njenem bratu Stanislavu, pa

deklica je govorila tako ljubeznivo o njem, da se je Helena čudila. „Ko bi le hotel priti domov, potem bi bila zopet enkrat vesela“ dejala je večkrat Minka.

„Tudi jaz bi bila“, dostavi Helena in poljubi lepo dete na rudeča ustna in materi de: „Mati, tu vidite pred seboj ljubimko in prihodnjo ženo Stanislavovo, ako se vrne“.

Mati je ostrmela. Ni mogla verjeti, da bi se to kedaj zgodilo.

„Tedad, bodite mi pozdravljeni gospica“, reče vesela mati, „Stanislav je blag človek“.

„O mati, kedo ga bolje pozna, kot jaz! ljubim ga tako, da umrem, ako se kmalu ne povrne in me ne reši hudih muk, katere trpim brez njega“.

„Kmalu pride. Meni se vse tako dozdeva. Materino srce se ne laže“, tolaži jo mati.

Helena je sedaj živeje upala. Mati Stanislavova je blagoslovila dan, katerega je spoznala ljubimko svojega sina, kajti videla je v njej plemenito dušo, zraven še izborna telesno lepoto: vse, česar si more človek želeti na zemlji. Helena je trpela tu veliko lagleje zapuščena, kakor v mesti. Saj je živela v onem kraju, kjer je preživel njen ljubimec detinska leta in se razvetel v lepega mladenča, kateri jej je napolnil srce ljubeznijo. Zdelo se jej je, kot bi jo spremljeval Stanislavov duh todi in jo varoval vsega zlega. Bila je tu, kakor domača, Stanislavovo rodovino smatrala je, kakor svojo. Minko vzela je k sebi, učila jo vsega potrebnega in vesela je bila, videča, kako deklica napreduje in si vse dobro pomeni; kedar pa je bilo učenja dosti, menile ste se o Stanislavu. Sestrica je pravila svojej učiteljici vse, kar je le vedela o njem. Prvi njiju pogovor zjutraj se je plel o njem in predno ste šle na večer spat, sklenila je deklica rokice, poklenila k Heleni in molile ste skup za Stanislava, da se kmalu vrne.

Helena pokazala je Minki podobo Stanislavovo rekoč: „Ali poznaš Minka, tega?“ Deklici so se zasvetile oči veselja in nasmijala se je: „To je Stanislav! Dobro ga poznam“. Tako življenje je bilo Heleni bolj ugodno, nego ono v mestu. Vidno je postajala boljša in potrni duh oživljal se jej je zopet.

* * *

Zlata zora vstajala je na vzhodu in bil je lep dan. Ves polk je bil že na nogah, pripravljen na odhod. Čakali so še poveljnika, da jih pregleda in da znamenje dá na odhod. Kmalu je prišel general Radvin, spremljeval ga je Stanislav. Poveljnik jih pregleda in zove: „Naprej!“ Milo so se zbrali vojaci na ljubljeni kraj, dokler se jim je skrilo za gorami. Milan in Stanislav sta jezdila skupaj, toda Stanislavu se je ježa zdela prepočasna. Zletel bi bil rad na krilih ljubezni v svojo domovino k milej ljubimki: a kedar se spomeni, da ne ve o Heleni ničesa, ker

mu ni že toliko časa pisala, postane tožen. Stemni se mu čelo in kakor bi se hotel mučnih mislij iznebiti, zbode vranca ostrogami, da besno plane kvišku.

Kmaló so prišli na Hrvaško. Navdušeni pozdravili so lepo zemljo Hrvaško. Stanislav ni dolgo ogledoval krasne zemlje slovanske, vrinila se mu je misel zopet na Heleno. Ljubkal jo je z lepimi spomini že zdaj tako, kaj bode stoprv potem, kedar bode pri njej. Kalilo mu je le-to veselje, ker ne bodo ostali dolgo v Ljubljani. Mornarju, katerega mečejo valovi po morju, velika tolažba je že to, ako zagleda kje suho zemljo. Tudi Stanislavu zadostuje to, da jo le vidi po dolgi ločitvi. Vesel bode šel potem na Italjansko. Blagostne misli pojile so mu vso pot dušo in mu rodile vedno nove prizore, vedno nove misli. V nekoliko dneh prišli so na mejo Slovensko. Gledal je sedaj svojo domovino, kako lepo jo objemlje solnce svojimi žarki, kot bi jo posebno ljubilo. Videl je visoke gore, kakor stražnike, ki varujejo ljubo zemljo in kedar je mislil: tu notri je Helena, takrat se mu je dozdevalo vse še veliko lepše. Ko bi ga kedo vprašal: ali je Indija lepša z visokimi palmami, ali Slovenska s košatimi lipami, odgovoril bi mu bil: „Kaj mi hasni Indija z vsemi zakladi, ker ne premore Helene!“

Došli so v Ljubljano, pa se niso nič mudili, ampak le povelje jih je tu čakalo, naj hite kar mogo na Laško. Stanislav in Milan podasta se k poveljniku prosit, naj ju pusti nekaj časa v Ljubljani, vsaj do večera, jih bodeta že došla. General njima dovoli. Naglo zasedeta konje in jezdit v Gradišča. Zapodita konje v Lilekovo dvorišče. Stanislav razsede in hiti po stopnicah v Helenovo sobo. Odpre vrata, pa prazno je, nikogar nij v sobi! Čudno se je zdelo to Stanislavu. Hiti na vrt, da jo dobi, pa tudi ondi je zastoj išče. Gredice, katere sta oskrbovala z Heleno vred, puste so in mesto cvetic poganja plevel iz njih. To je strašno za Stanislava. Meniti je začel, da se je morebiti res kaj zgodilo z njo. Ves zamišljen stal je na vrtu in še dolgo bi bil, ko bi ga ne bili trdi koraki domačega hlapca vzdramili. Stanislav se obrne k njemu: „Dobri človek, kje je Helena?“ nagovori ga.

„Ne vem kje. Pred nekaj tedni šla je nekam na deželo“, odgovarja hlapec.

Naglo odide Stanislav iz vrta, hiti k Milanu, molče zasede konja in oba odjezdita iz dvora. Trpka misel pali dušo Stanislavu in mu budi obupnost. „Odšla je nekam na deželo“, ponavlja sam za-se pol glasno in bolesten smeh preleti mu obličje. „Revica nij vedela, da jaz pridem“.

Konja sta drla v skok in že sta bila zunaj mesta. Milan jezdil je zadaj in vsmiljeno pogledoval svojega prijatelja. „Tedaj zopet je nisi

našel“, dejal je sam pri sebi. Ubožec, smiliš se mi; jaz sam bi je šel iskat na konec sveta, da te le osrečim z njo in te ohranim veselega.

„Z bogom, bela Ljubljana in Helena!“ dejal je Stanislav, obrnil se in obupno nasmeje se z bodel konja, da je šel kot bi ga sledili voleje. Nekaj časa je šlo tako v divjem diru naprej; nenadoma pa ustavi Stanislav konja in gleda tja proti jugu, tja pod Krim. Milan ga opazuje. „Kaj vidiš, prijatelj?“ nagovori ga.

„Glej, tamo je moj rojstni kraj! Tamo-le pod Krimom, kjer stoji ona bela cerkvena na nizkem holmu! Oj, ko bi imel človek časa, hitela bi tja, da vidiva, kako se godi moji materi. Čedna deklica je moja sestrica in gotovo bi ti veselje imel z njo. Ti ne veš, kako me ima rada“.

Milan je zmajal dvomljivo z glavo, kot bi obžaloval, da nemata več časa.

„Stanislav, saj ne bomo vedno na Italijanskem; pojdeva pa takrat na tvoj dom, kedar bomo šli od tamo nazaj,“ tolaži Milan.

Stanislav požene konja in šla sta naprej. Vse mu je bilo tako znano tu! Mladostna leta prišla so mu zopet živo v spomin in primérjal je svoj stan tadanjemu, pa kakov razloček! Takrat je bil vesel, poln upanja, zdaj pa tožnega srca!

(Dalje prih.)

Dr. Josip Viktor Ribič.

Životopis.

J. Pajk.

„Ti ko rosa 'zgineš.“
S. Jenko.

V noči 5. marta t. l. preminol je mladi naš prijatelj dr. Josip Viktor Ribič, izvršivši 28. leto življenja, sredi najboljših nadej, koje je stavil rajni po pravici sam na-se, a njegovi rodniki ne menj po pravici na-nj. Po več nego osemmesečnem bolevanji in trpljenji ugasnola mu je luč očesa, utihnol mu zadnji dih, v naročji njegove matere udove, njegovih žalujočih sorodnikov, sestre in brata. In 7. marta izpolnili so prijatelji, znanci in someščani našemu ljubljenu prijatelju zadnjo, žalostno dolžnost, sprodivši njegovo zemsko ostalino tija do črnih zemlje vrat, skozi koja vodi pôt vsemu zemskemu. Mila pesen nagrobnica bila mu je povevka k večnemu počitku. Vzela ga je mati zemlja v svoje krilo, a naša srca odnesla so vedni spomin na rajnega seboj. —

On je „ko rosa“ izginol! Kdo bi bil verjel, da ta krepki, čvrsti, ravni mladeneč nosi kal tako rane smrti v sebi? da nas bode tako nenadejano zapustil? — Res je človek kakor roža vrtnica: dnes v popiki, jutre v cvetu, pojutranjem, ako ne uže v noči: šopek uvelih listkov.

E ne prirode smo sinovi vsi; e ni m zakonom podvrženi vsi: zakonom minljivosti in kratkodobnosti!

Pregledimo si kratki tek njegovega življenja! O Ribičevem mladosti nam piše neki svedok tako le: „Dr. Josip Ribič se je rodil 16. svečana 1846 v Šetarovi vasi (Schiltern) pri sv. Lenartu v slovenskih Goricah na Štirnškem. Oče mu je umrl leta 1861. Na prvo je v šolo hodil pri sv. Lenartu. Leta 1856 je prišel v Maribor v 4. razred ljudske šole. Potem je obiskal gimnazijo v Mariboru, leta 1862 se je pa preselil v drugem polletju v Gradec in je tam dalje gimnazijo obiskaval. Že v mladih letih je posebno rad knjige čital. Posebno lahko in rad se je učil zemljepisja in povestnice. Talent je imel tudi k učenju tujih jezikov in slovnice. Učil se je tedaj zraven zapovedanih šolskih jezikov tudi francoskega in angleškega. Na univerzi je bil v Gradcu. Vstopil je tam leta 1865 oktobra. Pol leta je bil tudi poslušalec na univerzi Leipzigskej in je tam tudi eden rigorozum izdelal.

Leta 1866 je naredil prvo državno skušnjo. Doktor je postal leta 1870 v Gradcu. Potem je bil prostovoljec nekaj časa v Gradcu, potem pa v Insbrucku. Eno leto je služil kot prislušnik pri mariborskej sodniji, potem je bil odvetniški koncipient“. —

Drugi svedok (učitelj njegov) nam piše o rajnem Ribiču: „Ribič se je kot dijak mnogo trudil s podučevanjem drugih, svojim stroške za njega olajšati hotoč. Odlikoval se je posebno v nemščini, takó da je uže v nižih šolah slovel kot dober nemški pisec. Slovenščina mu ondaj nij šče tako gladko tekla, premda so se njegove slov. naloge odlikovale obilnostjo dobrih mislij. Jako rad je pesnice slovil (prednašal). Za narodna literarna podvzvetja je imel vedno krajcarje pripravljene, kedar je ta ali oni slov. pisatelj kako delce izdal.

Sploh je bil Ribič kot dijak uzornik pridnega marljivega dijaka: lepe prikupljive postave, bistra glava, milega pogleda, blagega srcá, resnicoljuben, značajan, svoj slovenski narod gorko ljubeč ukladub temu, da je bil bolj po nemško odgojen, z eno besedo: bil je čista duša.“

Tako pohvalno izrazujeta se dva svedoka o rajnem, in vsak, ki je imel srečo, z njim seznaniti se, pritrdil jima bode vsako slovko tega.

Kakó lepe nadeje so z rajnim Ribičem pokopane! To prosoditi more le oni, ki ga je potanje poznaval. Zdaj, ko njegovo zapuščino književno pregledujem, stopa mi razvitek njegovega duhá šče jasneje pred dušo.

Rajni Ribič je bil po svojih glavnih naukah pravnik, a to pravniško znanje imelo je široko podlago v drugih znanostih. Kolikor morem jaz prosoditi, bilo je Ribiču najbolj priljubeno narodno gospodarstvo. V tej znanosti se je on odlikoval jasnimi pojmi, temeljitim in točnim znanjem in neverjetno pomljivostjo dotičnega gradiva: imen in podanij (dat). Njegova knjižnica se tudi v tem oziru jako odlikuje.

Znano je, da so se šče nedavno snovale pri gradčkej univerzi slovenske stolnice za pravniški fakultet, da so plače bile uže določene v to svrhu, pak da je Ribič bil eden onih slovenskih pravnikov, ki so se naznačevali kot bodoči tamošnji učitelji.

Poleg njega so se tudi neki drugi vrli slovenski pravniki naznačevali za nekoje stolice. Osnova ta je bila lepa zvezda predhodnica boljše naše bodočnosti, a zatonola je, kakor mnoga druga: državni zbor je to nakano okrutno porazil. A zdaj, ko na jugu svita ne samo ideja narodnega sveučilišča, nego uže oživotvorjeno nje telo, kakov ures (kinč) bi bil dr. Ribič temu mlademu zavodu! A nemila osoda najbolj grabi po tem, kar je ljudem milo in drago, in njena žetev je neuprosna in neumoljiva!

Posebno priljubljena nauka je Ribiču bila tudi stenografija (tesnopisje). On je uprav bil vljubljen v njo. Koliko knjig in spisov te vrste je on zapustil! In slovenska literatura in slovanska sploh kakovega njegovatelja je izgubila v Ribiču! Vse, kar je naša borna književnost v prošlem desetletji povila, najdeš v njegovej zapuščini. Ti moraš, te knjige pregledaje, nehoté vzkliknoti: ta mož je bil velik rodoljub slovanski!

Sploh pa je težko kakova znanost v obče gojena, koja ne bi bila v njegovej knjigoshrambi zastopana. Mož je bil velik ljubitelj znanostij in vednostij. —

Razun spisov: „O stenografiji“ in „Nikola Machiavelli“ spisal je zanimive „Črtice iz mojega vojaškega življenja,“ koje značajnost in blago mišljenje rajnega jako dobro izrazujejo. *)

Baš ono bivanje na Tirolih je najbrž provzročilo Ribiču smrtno bolest. Najbrž se je mladič pri vojaških vajah tam prehladil in takó kal rane smrti v sebi odnesel.

Za prerano umrlim žaluje mati vdova, žalujejo njegovi prijatelji — sovražnikov težko da je imel, — in žalovati sme mati Slava, kajti je ona izgubila v njem mnogo obetavšega sina. Ostani živ Ribičev spomin; ostani uzor našej in bodočej slovenskej mladini! Vječnaja mu pamjat!

Plačilo hvaležnosti in nehvaležnosti.

Benečanska pripovedka. **)

Lipakov.

Vitalis, benešk plemenitaš, bivši na lovu pade v jamo, koja je divjim zverinam nastavljena bila. Ostal je v njej celi dan i celo noč, i lahko si je misliti, v kakšnem strahu se je nahajal. Jama je bila temna; iskal je po vseh kotih, kje bi našel kako korenino, s koje pomočjo bi iz-

*) „Zora“ jih v kratkem objavi.

**) Vадница.

plezal iz te nesrečne ječe. V velik strah zasliši zmešani vrišč, zadonelo renčanje i zamolkli glas. Stisne se v kot, stoji nepremakljiv ko lipov štor i je ves otrpnen od golega strahu. Za rana prihodnjega dneva sliši, da je nekdo k jami prišel. „Mili bog, jame kričati, z otožnim i ganljivim glasom, pomagajte, pomagajte! Izvlecite me iz te luknje!“ Bil je kmet, ki je čez hosto šel. Ko ta zasliši iz jame prišli glas, se bliža i vpraša, kdo je tukaj?

„Ubog lovec je padel po naključbi v jamo in uže prebiva v njej dolgi dan i dolgo noč.“

„Reši me v imenu božjem.“ — „Pomagal ti bodem po svoji moči“, odgovori kmetič.

Masačija, tako se je zval kmet, prime za nož, kojega je vedno za pasnikom nosil, ter odreže dolgo vejo, dovolj močno enega človeka vzdržati. „Gospod, veli lovecu, slušajte dobro, kar vam vелеvam. Jaz hočem vejo v jamo spustiti, jo k jami prisloniti i močno držati. Na ta način se bote mogli izplaziti na svitlo. — Ker se pa jaz ženiti ménim, mi bode te za moj trud po vaši volji nekaj malega za mojo nevesto odločili“. — „Da! iz srca ti spolnim želje“, pritrjuje Vitalis.

Po teh besedah spusti Masačija vejo v jamo; kmalu čuti, da se je nekaj na njo obesilo, a v tem hipu skoči radostno iz jame opica, koja se je vjela kakor lovec, a sedaj prilično veje oklenila. — „To je sam vrag, ki me je za norca imel“, se huduje Masačija, ter odide. —

„Ti me zapuščaš“, ječi na vse grlo Vitalis z tožnim glasom, dragi prijatelj! v imenu božjem reši me! jaz te bodem sijajno odškodoval! Dal ti bodem doto, ter te zelo obogatil! Jaz sem gospod Vitalis, bogat Benečan; ne pusti me umreti glada v tej strahapolnej jami!“ —

Masačijo je le ta prošnja ganila. K jami se vrnivši z nova spusti vejo, a izvleče leva, ki je renčanjem veselje svojega rešenja kazal. „Ah! res, to je vrag“, kriče Masačija i beži. Vendar se kmalo vrne, ker spet zasliši človeški glas. „Moj bog! moj bog! torej moram umreti glada v tej nesrečni ječi! Mi nikdo ne pridi na pomoč? Kdor koli si, te pristrčno prosim, vrni se i ne pusti me žalostno poginiti; dal ti bodem hišo, polje, goveda, zlata, vsega, kar si le želiš, reši me! le reši me!“

Masačija ponovi svoj poprejšnji poskus; a izvleče kačo, ki s sikanjem izjavlja veselje svojega oprosenja.

Masačija pade na kolena na pol mrtev od strahu. Ko se zave, spet sliši obupni glas iz jame.

„Nikogar ni, nikogar! umreti moram. Ah! nesrečnež, največi nesrečnež!“ neprenehoma stoka i plaka Vitalis.

„Je vendar človeški glas“, misli sam pri sebi Masačija.

„Ah, če si še tukaj,“ ječi Vitalis, v imenu vsega, kar ti je najdraže na svetu, reši me, da saj v svoji hiši umrem, a ne v temni luknji! Jaz ne morem nič več! Moj glas pojema! Reši me! Hočes li mojo palačo v Benetkah, moje posestvo, moja čast? Dam ti vse i naj umrem, ako ne ostanem mož beseda! Življenje, le življenje mi reši.“ — Masačije se ni mogel dalje ustavljati mili prošnji. Z nova vrže vejo. Že držite? vpraša. — Da! odgovori Vitalis. In sedaj izvleče človeka. Na svitlo dospевši jeclja glas hvaležnosti i v naročju Masačijevem omedli.

Masačija ga rahlo drži, mu po svoji moči pomaga i zopet k sebi spravi; potem ga vzame pod pazduho: Pojdiva, reče, zapustiva le to hosto.

Vitalis le težavno koraka, moči so ga zapuščale od prevelikega gladu. — Vzemite kos kruha, mu veli Masačija, i seže v svojo potno mavho po njega. —

Moj dobrotnik, moj rešnik, moj zvesti angelj! se zahvaljuje Vitalis Masačiji, kako vas bodem zamogel odškodovati i Vam vse to povrniti? — Vi ste mi obljubili doto za mojo nevesto i vašo palačo v Benetkah za mene. — Da gotovo, moj ljubi Masačija, jaz te bodem bogato obdaril. Jaz hočem, da postaneš najbogatejši kmetič tvojega okraja. Kje pa prebivaš? — V Kasaleti, a jaz popustim prostovoljno moj kraj, da se ustanovim v Benetkah v palači, kojo ste mi obljubili. Kmalo zapustita hosto. I na razpotji se še z nova Vitalis zahvaljuje. — Kedaj pridem moja doto i palačo iskat? popraša Masačija. — Kedaj se Vam bo spoljubilo. Ločita se; Vitalis gre v Benetke i Masačija v Kasaletu, kjer pripoveduje svoji nevesti svoje dogodivščine, pristavlja je, da ona dobi lepo doto in on lepo palačo.

Drugi dan se za rana napoti v Benetke, poprašuje o palači gospoda Vitalis-a, gre tje i naznani, da je prišel dote i palače iskat, kojo mu je gospod Vitalis obljubil.

Masačija je čakal i čakal; povedalo se je Vitalis-u, da je prišel kmetič, ki zahteva doto i trdi, da njemu palača spada —

Zaženite ga! zapove Vitalis, jaz ga ne poznam. — Hlapci odpodijo Masačijo, koji se klavern i pobit in obupan v svojo borno bajto vrne; nevesto obiskati se je sramoval. —

V bajto stopivši zagleda v enem kotu peči opico, v drugem leva i pred njima v kolobaru kakor obroč na zemlji kačo, znane tri živali. Masačija se vstraši. Človek me je izpodil, si misli, lev me hoče požreti, kača pa pičiti in opica me zasmehuje. Sedaj se pa reši grešnik! A opica mu kaže prav prijazno lice, lev se mu svoj rep tresé dobrika, mu liže roko, kakor zvesti psiček svojemu gospodu, i kača se neprenehoma zvija.

Vse tri živali prikazujejo po svoji naravi hvaležnost svojemu rešitelju — Masačiji. Uboge stvari! si misli, boljše so, kakor gospod Vitalis; iztiral

me je nehvaležno kakor lažnjivca. Ah, tresnil bi ga za pokoro nazaj v jamo! In moja nevesta! Jaz! ki sem mislil sijajno pogostovanje imeti! Ni enega drva nij v moji bajti, ni koščeka mesa, tudi ne beliča, da bi nevesti igljico kupil!

Slednjič se milo razjoka. Opica pa jame mrmrati, lev z repom migati i kača se kolobotati. Na to se mu bliža opica, kakor da bi ga kam spremljevati hotela; popelje ga v drvarnico, kjer mu pokaže veliki kup drv po redu naloženih. Bila je opica, ki jih je v hosti nabrala i k bajti privlekla. Masačija gladi predobro živalico. Lev, prijazno renčé, popelje Masačijo v kot revne kočé, kjer zagleda lepo zalogo divjine: dva jelena, tri srne, zajcev i kun na izbiro i lepega divjega prešiča; vse to je lev za svojega rešitelja vplnil. Masačija boža hvaležno živalico. In ti, se obrne h kači, ti mi nisi nič prinesla? Si li Vitalis in ne dobra poštena žival, kakor opica i lev?

Kača naglo izgine, a kmalu se vrne, ter svojo glavo proti Masačiji vzdigava, koji s čudenjem zapazi, da je držala v žrelu lepi dijamant. — Zmaji i kače poznajo, kakor se pripoveduje, dragocene i svitle reči. — Dijamant, kriči Masačija, stegne roko po kamenu i prijazno kačo gladi. —

Masačija je imel drva, divjino, lahko je pripravil veselo pogostovanje. Le denarja mu je še manjkalo. Sklene torej, dijamant prodati. Odpotuje v Benetke. Podá se k zlatarju ter ga vpraša, koliko mu da za dijamant. Zlatar ogleduje dragoceni kamen, bil je ko najčistejša voda. Kaj želite za njega? Dve sto tolarjev, misleč, da je uže to preveč, a bil je dvajsetkrat več vreden. Zlatar pogleda jezno Masačijo rekoč: Vi ste tat, jaz vas ne izpustim več. — Če je menj vreden, plačate menj, gospod! Jaz nisem tat, nego pošten kmet, kača mi je prinesla kamen. — Straža pride i Masačijo na magistrat odpelje. Tukaj vse na tanko razloži, vsem se je misel vrivala, da je to delo kakšne čarovnice. Ker se je pa čulo, da je gospod Vitalis v zadevo zapleten, izroči magistrat daljno preiskavanje viši sodnji; in Masačija stopi pred sodnike. Pripovedi nam svojo zgodovino, veli eden sodnikov i ne laži, kajti mi te lahko zapodimo na daljni pusti otok. Masačija golo resnico pové. —

Ti si tedaj rešil gospoda Vitalis-a? Da! gospodje. On ti je obljubil doto za tvojo nevesto i svojo palačo v Benetkah tebi? — Da! gospodje. In te je iztiral kakor lažnjivca? — Ah! da gospodje! kakor lažnjivca, mene, kojemu je toliko obljubil, ko je še bil v jami z opico, kačo i levom. — Pripeljite gospoda Vitalis-a! —

Vitalis pride. Poznate li tega človeka, gospod Vitalis? vpraša sodnik. Ne, jaz ga ne poznam. On trdi, da vam je življenje otel. — Jaz ga ne poznam. —

Sodniki se posvetujejo. Ta človek, trdijo, je brezumen a ne tat. Mora se v ječo zapreti. Čas bo reč obelodanil. Gospod Vitalis, vi odstopite. Na to velijo beričem: Vrzite tega človeka pod svinčeno streho.*)

Masačija pade na kolena sredi sodnijske dvorane. Gospodje! gospodje! mogoče je, da je dijamant ukraden bil, a jaz sem nedolžen. Kača mi ga je prinesla; ona me je lahko zapeljala, gospodje, kakor Evo našo mater. Mogoče je, da so opica, kača, lev vragova sleparija. A jaz sem otel tega gospoda. Jaz prisegam! Ni več tako bled, tako izvan sebe, tako pobit, kakoršnega sem iz jame potegnil i mu kruha ponudil; a jaz ga vendar dobro poznam; je še isti glas, koji me je klical, da mu otmem življenje, s kojim pa sedaj trdi, da me ne pozna. Gospod Vitalis! jaz ne zahtevam dote, ne mramornate palače, a govorite za mene, ne pustite me vreči pod svinčeno streho, ne pogubite me, tudi jaz sem se Vas v jami usmilil. Gospodje, veli Vitalis, se sodnikom pripogibaje, jaz le moram ponoviti, kar sem uže izrekel, jaz ne poznam tega človeka. To je očitna izmišljija. Ima li kaka pričo, kako znamje? — V tem trenutku nastane šum i ropot, i v dvorano se privalijo lev, opica i kača. Opica je sedela na levu i je držala kačo okol svojega života ovito. In vstopivši lev rjuje, opica mrmra i kača sika. Ah! le te so živali iz jame, vpije Vitalis prestrašen i čisto omamljen. — Gospod Vitalis, prične predsednik, ko se je zmota, kojoj je nevadna prikazen vzročila, nekoliko polegla; Vi ste zahtevali znamje i sedaj ste prepričani, da jih je bog v pravem času pred sodnijo poslal. Ker bog zoper vas priča, bi se mi njemu zamerili, če bi vaše nehvaležnosti ne kazuovali. Vaša palača, vaše premoženje Vam zapade. Zadnja leta vašega življenja bote v ozki ječi preživevi; poberite se! In ti, nadaljuje obrnen proti Masačiji, ki je med tem svoje živalice kročal, ker ti je Benečan palačo i doto obljubil, bode republika benečanska obljubo potrdila; palača i premoženje Vitalis-ovo spada tebi. Vi, veli, tajniku sodnije, zapišite celi dogodjaj, ga naznanite ljudstvu benečanskemu, da spozna pravičnost i ostrost naše sodnije.

Masačija i njegova žena sta živela več let v palači Vitalis-ovi z opico, levom, i kačo. Masačija je dal na steno svoje palače vpodobiti v dvorano sodnijsko stopivšega leva nosečega opico, i opico nosečo kačo. Le ta podoba se še dan danes vidi v palači San Carlo v Benetkah.

*) Zname so svinčene strehe v Benetkah. V doževej palači se še dan danes kaže kraj, kjer je taka naprava bila. Jetniki so jako trpeli, kajti solnce je pripekalo na streho, tako da je ječa prava ognjena peč bila.

Jugoslavjanske pisateljice.

X. H.

(Dalje.)

Sovremeni Dubrovčani zvali so jo „suncem lepote“ i „vilom mudrosti“; Florentinci prozvali so jo „dubrovačkom Aspaziom“ i „Fiora di Fiorenca“ (cvet Florence), a uzhíćeni italijanski pesnik Boccabianca pridal je k njenim pohvalam naslov: „Nova Dea celeste Flora“ (nova rajska božica Flora). — Ova zlatokosa lepotica, koja je v svoje opasne mreže uplela mnoge umne moževe, svojoj je lepotoj izmamila čutljivim pesnikom bezbrojnih uzdisajev. Slavni Dinko Ranjina tugoval je bez nade v svojih plamenih pesmah za Cvetinjoj lepotoj, ter bolno uzklika v pesmi:

O gorka ljubavi!

Kroz ovu vil, koja slavan se Cvít pravi,

Tvrdo ti vruć plamen u sárce mé stavi.

Miho Bunić Babulinović, zatravljen divnim licem devojke peva:

Lieposti jer tvoje u mojoj spomeni

Kriepostno vík stoje, moj cviete rumeni!

Ovako od tebe ter dalek stojeći

Mnim te imat kon sebe, na tebe misleći.

Italijanski pesnik Miho Monaldi posvećuje Cveti sledeće stihove:

Questo sí vago e sí gradito Fiore,

Ch'ebbe la terra, le onde e i cieli amici,

Con le sue fortunate alme radici

Dolcemente mi tiene avvinto il cuore.

Isti bezsmrtni pesnik Gerasalemme liberata, Torquato Tasso, izpeval jo je sonetov.

Niko Gučetić Vidković važnemu svojemu delu: O ljubavi i lepoti, poleg Platona, podal je v slavo čarobne device naslov: „Anthos“ (cvet), ter hvali v tem delu nad vse njeno modrost, lepost, krepost i poštenje.

Najživlje pako v kolu pesnikov uzplamti za to čudno krasotico vrli učenjak i znamenit pesnik Dominko Zlatarić. Cveta bila mu je uzorom, njoj so posvećene vse ljubovne pesme, v kojih se reč „cviet“ neprestano opetuje. On spominje kako se vse, kar je lepa i slavna v Dubrovniku, skuplja okolo nje, v pesni (X.):

Ka srića bi moja i milos oni dan,

Kad divnieh gospója zamierih skup sabran

Prolietni dan zorom u gustoj dubravi, *)

Ka raste pod gorom kraj mora u slavi?

Svaka njih lípotom Venere jes ista,

A časnim životom božica pričista.

*) Vsi skoro dubrovački pesnici mislili so pod dubravom rodni svoj grad Dubrovnik.

Nigdir se taki sbor neskupi, odkle zrak
 Sunčani svieti zgor i prid njim gine mrak.
 Jedna njih, ke obraz bi mi drag nad svima,
 Svežà me u taj čas veselim očima. itd.

On piše Dinku Ranjini, kojega je ista strast bila osvojila:

Kako ja proslavit možem vik v piesni,
 Gizdavi oni cvit svom slavom uresni,
 Od koga lipota i miris čestiti
 Ovoga života može se raj riti? itd. (XXV.)

I počem je Cveta bila već odavna udata ter od njega morjem i planinami razdeljena, Zlatarić je ne zaboravlje. Njoj posveti svoj prevod Ovidove pesme: „Ljubav Pirama i Tisbe“, ter veli v posveti: „Zašto ak bi odlučeno, da vi od nas na dalek provodite život u latinskoj zemlji, bi takodjer odlučeno, da svedj u pameti mojoj pribiva viečna spomena od vas, i da misli moje nikad ne pristaju, gdi goder sam, razbirat na blizu neizmierne hvale vaše.“ Zatim rekši, da je priložil neke „piesni“ učinjene od njega v smrt od dragih prijateljev i rodjakov, govori na dalje: „Zašto, kako se mogu ne smutit se čestokrat smärti njih, tako ne mogu ne boljet se u svako doba odiljenjem vašim, kojiem ste dvigli miestu ovom Dubrovniku našem pravo urešenje, i taku svietlos, kakvu bäržek nigda prije ne vidi u sebi . . . A ja se nasladjujem, da sam vašemu cvietnomu imenu, poklonil kojgodi dohodak rosom od piesni, u polje od ovieh knjigah, neka po tomu latinski pisci budu se probudit, slaviti liepotu i čas vašu i uzdizat dostojniem hvalami vaš razum; videći: da nakon toliko godištab, koje nam ste vazeli, nemožete učinit, da se v našoj pameti smärze vaše vriednosti.“

Zlatarić prijatelj je v ovoj prozi svoje čuvstvo hvaloj i slavoju, nu v posvetnoj pesni probukti s nova plamen:

Obrati Fiora! proč meni pogled tvoju,
 U kom je ma zora, tere dan svietli moj!

Kadar napokon posle više let Cveta umre, zavapi pesnik iz dolbine srca:

Poginü sva dika od svita i ukras,

Kad čini smärt prika zamuknut sladki glas.

Ne zna se, da li je Cveta vse do smrti ostala v Florenci. Izgubiv na skoro svojega moža, žalostna nije mogla v ničem naiti mira do jedino v knjigah. Jedva v 45. letu dobe svoje umrla je okolo l. 1600. Ne zna se ni to, da li je nakon sebe ostavila deco; niti njeni umni proizvodi nisi nam poznati. Vele, da je osobito ljubila epigrame, koje so jako hvalili vsi domači i inostrani sovremenici, to radi hitrosti misli, to sbog jezične krasote! Zla kob, koja je zakopala toliko našega blaga, zakopala je i plodove tega divnega stvora; njene pesme so propale ali čame gdegoder v temi i prahu, v kojem kotu Dobrovnika, Florence ali Jakina, kakor je kroz vekove čamil Gundulicév „Jerusolim slobodjen.“ — Njena lepa

slika sačuvala se je do današnjega dne, ter nam jo je „Vienae“ prikazal v prvem letošnjem broju (1874. 1.) Vek (življenje) joj napisal je Ivan Kukuljević Sakcinski v „Danici“ 1846.

Iste dobe v Dubrovniku krasni so venec pesnički savijale učene gospoje a Cvetine prijateljice:

Nikoleta Restićeva, osobito jeziku latinskemu velma vešta; Julija Bunićeva, velika prijateljica Savka Bobalića i Miha Monaldića, od koje seda imamo samo jedno pesen, koju je spisala v hudej bolesti kô odgovor Monaldićevu sonetu; Speranca Bunićeva; i Margita Menčetićeva, sloveća s učenosti i bistrega uma, kojim je prosodjivala znanstvena i umetna dela.

Ne manje zanimiv pojav je hrvatska spisateljica kneginja:

Jelena Ohmučevićeva iz porodice bizantinskih carov Komnenov (živela je v Dubrovniku od 1569—1610), koja je slovela kakti umetna vezilja, vešta glasbenica i slikarica i kakti hrvatska pesnikinja. Benko Ursin, biskup lješaški, veli v svojem delu „De origine della famiglia Comnena“ o njoj: V našem slovinskom jeziku sastavila je pesem lepih i duhovitih i po smeru éudorednem i duhovitem; a kada jo gledaš, obasjava jo angelska čednost, kojoj ée vsakemu zaneti oči. Brat joj Peter Komnen bil je takodjer pesnik hrvatski, latinski i italijanski.

Sedemnajsti vek rodi dve pisateljici. Prva njih bila je najveća žena, kojoj se hrvatski narod more dičiti:

Kata Frankopanova, udata Zrinjska, kći kneza i vrlega junaka Vuka Frankopana. Ta žena polna uma, kreposti, naobraženja, odvažnosti — a ipak čista, prava Hrvatica rodila se l. 1625. i udala se l. 1641. za kneza Petra Zrinjskega, nesrećnega bana i pesnika hrvatskega.*) Mrzeć Nemce, koji so onda vsestrano harali i globili ogrske i hrvatske zemlje, navede moža, da stopi v zavezo s ogrskimi velikaši na svaljenje nasilstva. Ona je pako poglavito vodila ovo mlitavo uroto, dapače moža i brata si Fr. Krsta bodrila ter korila, ako bi v radbi popustili ali s dvojnosti o dobrem uspehu duhom klonuli. Počem je bečka vlada dala pogubiti moža joj Petra i brata joj Franjo, dva pesnika hrvatska l. 1671. v Bečkem Novem mestu, zatvorili so jo pod stražoj v samostanu gradčkih dominikanic, gde so jo tako grdno zlostavljali, da je napokon poludela ter zaglavila 16. nov. 1673. — Gdo je čital, kako holandezki potopisec opisuje perivoj, slike, umetnine, knjižnico i umetnine Zrinjskega grada Čakovca,

*) Imamo od njega junačko pesen: „Adrianskoga mora Syrena“ (v Mletcih 1660), koju je napisal najprije Nikola Zrinjski, brat Petrov, na magjarskem jeziku, a Peter jo je kasnije prevel na hrvatski, dodavši mnogo vesti, kojih v originalu nema, toj nameroj, da sačuva v narodnoj pameti uspomeno na neumrlega bana hrvatskega i junaka sigetskega, Nikolo Šubića Zrinjskega.

gdo zaviri v ogromni popis blaga, koje so carski komesari iz Zrinjskih i Frankopanskih gradov bili raznesli, ta će razumet, koliko bogatstvo, kolika učenost vladala je v teh dveh slavni obiteljih, koje so sistematički bile izkorenjene. A ipak so ti ljudi, govoreći 7 do 8 jezikov — jedinoj iznimkoj — ostali Hrvati. Čitaj njihova obiteljska pisma, gde srce govori, gde se spominjo najstajniji, najnežnji osećaji — hrvatska i hrvatski smišljena. Takova je bila i banica Kata, koje ime šće i sedaj v narodnoj pesmi živi.*) Uzvišena ova gospoja setila se v vsem svojem bogatstvu svojega naroda, ter napisala v divnoj osami na gradu Ozlju hrvatski molitvenik, koji je l. 1661. ugledal svet pod imenom: „Putni tovaruš pervić sada u štampi na svitlo dan i vnogim pobožnim ljudem na vživanje i tovarištvo udiljen. Leta 1661. V Benetkih pri Babianu, z dopuščenjem občinskim“; 12erki, 441 str. s drvorezi od Piccinia i grbom Frankopanskim. Kata povećuje ga: „Vsega hrvatskoga i slovinskoga orsaga gospodi i poglavitim ljudem obojega spola.“ Karakteristično je, kar banica v predgovoru piše: „Premišljavajuć, da se skoro zmeda svega svita jezikov najmanje hrvatskoga ovo doba štampanih knjig nahodi.“ — Oj, gospoje! koliko vas je danas. koje o takovih stvarih razmišljavate?

Knjiga Katina bila je posle dvapot tiskana v Ljubljani; drugi joj naslov glasi: „Putni tovaruš s vnogimi lipimi novimi i pobožnimi molitvami iz Nimškoga na Hervacki jezik istomačen i izpravljen po meni Groff Frankopan Catharini Gospodina Groffa Petra Zrinskoga hišnom tovarušu, sada drugi put u štampi na svitlo dan i vnogim pobožnim ljudem na vživanje i tovarištvo vdiljen. Lublani, stroškom Januša Carla Mally.“ — Počimlje knjiga s pesmicoj: „vsakomu onomu ki čtal bude ove knjižice.“ Katarinin jezik mnogo se približuje primorskemu izgovoru, ter udara gdagda i po štokavščini, a vse to, ko i pravopis, bez doslednosti.

Druga spisateljica hrvatska je

Marija Dimitrička. Rodila se l. 1670. v Dubrovniku od pesnika Bartola Betere ter se posle udala za Krista Dimitrića ter je umrla ok. l. 1764.; bila je žena vele razborita i učena pesnikinja narodna. Njena dela pokazuju upliv ascetički, jer je pevala o samih pobožnih i bibličkih predmetih. Spisi so joj sledeći: 1. Vrh u neoskvrnenoga začetja blažene djevice Marije; 2. Vrh u porodjenja blažene djevice Marije; 3. Vrh u prikazanja u templu blažene djevice Marije; 4. Vrh u navješćenja od andjela blaženoj djevici Mariji; 5. Vrh u pohodjenja sv. Elizabete; 6. Vrh u očišćenja blažene djevice Marije; 7. Vrh u uzdignuća na nebesa b. d. Marije; 8. Muka Isukrstova u formi drame. Premda so vsi ti biblički predmeti mnogopoti

*) Narod o njoj pripoveda, da jo je Peter Zrinjski bacil iz grada Ozlja, a to upravo s onoga okna, na kojem je pisala molitveno knjigo.

po dubrovačkih pesnicih bili opevani, ter ne davajo mnogo prilike samostvarnej sili, to imade v Marijinih spisih samostalnih ulomkov, refleksij i slik, koje pesničkega dara pokazuje, pa je i čistoća jezika i razlikost forme v tih pesmah zanimiva. Njena sestra Pavla rodila je slavnega matematika i astronoma Rugjera Boškovića.

Osemnajsti vek ima razmerno najviše hrvatskih pisateljic. Prvo med njimi spomenuti ćemo :

Anico Boškovićevo, kaludrico Dubrovčanko, sestro spomenutega Rugja i Bara Boškovića, jezuitov i pesnikov hrvatskih. Rodila se v Dubrovniku 1714, a umrla ondé 1804; bila je zadnji odvetek ove slavne porodice, koja je svetu dala toliko zaslužnih učenjakov. Po bogoljubnosti, jezikožnanju i pesničkem poletu bila si Anica stekla lepo ime v narodu.

(Dalje prih.)

Pesni Franja Cimpermana.

J. Pajk.

V devetej številki tega časopisa omenili smo uže teh pesnij, ter je slovenskemu občinstvu priporočili. Sodbo ondi v obče povedano poblize utemeljiti, to bodi sledečim tem vrsticam naméra.

Pred vsem pogledimo na osebnost pesnika Franja Cimpermana. O tej nam v smernej in lepej besedi poročuje pesnikov brat, Jos. Cimperman, v vekopisu (životopisu) pesnim dodanem. Mi imamo mladega pesnika pesniške proizvode pred soboj, pesnika umršega baš v dobi, „ko so najlepše se začele razvijati njegovega kvišku hrepenečega duhá moči“ (životopis str. 253). Rodil se je Franjo Cimperman l. 1852, 3. sept. v Ljubljani, umrl pa l. 1873, 30. maja, kot slušatelj osmega razreda ljubljanske gimnazije. Preminol je torej mlad, ne dovršivši šče ednoindvajseto leto življenja, kot pesnik, kot ljubljeneec bogov po izreku Menandra: „Kogár bogóvi ljúbijo — umrje mlad“. Po dovršenih prvotnih školah učil se je s prva pismostavstva, kmalu potem tudi knjigovezarstva, a bolehavost ga je od onih ukov odvrtila zopet k šolam, ter je stopil v gimnazijo, pred koje dokončanjem mu je nemila smrt nit življenja pretrgala. Ako tem vestim dodamo, da se je Franjo imel uže za rana z raznimi neprilikami in nezdodami življenja boriti, da pa duh njegov nij klonol v npravstvenosti in marljivem samonaobrazovanju, naslikali smo s kratka vnanji tek njegovega žitja; kajti sliko dušne pesnikove osobnosti ne more ničije pero lepše napisati, nego je to storila naša visokocenjena pesnikinja, Lujiza

Pesjakova, v zares prekrasnej in divnej elegiji: „V spomin Fr. Ser. Cimpermana“ (str. 272 „Pesnij“).

Razvoj pesniški Franja Cimpermana pak se je vršil dodevom (uplivom) vladajočih za njegovega življenja pesniških nazorov. V Fr. Cimpermanu zrcia (slika) se najnovejši razvoj naše lepe knjige. Preširen — Levstik — Miran, ti trije kolovodje sedanjega našega pesenstva, bili so Franju Cimpermanu uzorniki po sôdu njegovega brata (gl. str. 269); jaz vsakako dodajem šče našo pesnikinjo gore omenjeno in pa umrlega Ant. Umeke (gl. Pesni str. 65). Prve klice Franjevega pesnikovanja pokazale so se v 17. letu njegovega veka (življenja) (str. 265). Torej so „Pesni“, po pesnikovej smrti izdane, plod menj nego četiriletnega pesenskega delovanja. Iz te obilnosti smemo veliko pesensko plodovitost Franja zaključevati. Navod k slovenskemu pesenstvu je prejel Franjo Cimperman, po svedočbi njegovega brata, iz „Zvonovih“ člankov, osobito iz „literarnih njegovih pisem“ (str. 266). Vsakako pak je Franjev dobiček od „Zvona“ bil više oblikotvoren in umetniški, nego čuvstveni; kajti v Franjevih pesnih nikakor nij nahajati sužnjega posnemanja onih pesnikov, nego več samostalnega stvarjanja. Tudi ne vlada v Franjevih pesnih ona odvrachenost in mrzkost na življenje in svet, kojo nahajaš i v Preširnu i v Miránu in v poznejših Levstikovih pesenskih stvorih. Franjev duh je ostal, — kar njegovej mladosti tudi tako lepo pristaje — neoglodan od brezupja, nepodjeden od ljudskega mrzenja, neobledele od življenja strupa: on je ostal prirodan. To zdravost Franjevega mišljenja in čuvstvovanja po pravici naglašujeta i njegov brat (gl. str. 269—270) i Lujiza Pesjakova v omenjenej uzornej elegiji (str. 273—274). Ako se je torej Franjo Cimperman gore omenjenim našim pesniškim „prvakom“ — po bratovem sôdu — klanjal (str. 269), gotovo jih je samo v tem posnemal, kar je njegovej mladosti najprikladnejše bilo: v umetnem pevanju, v pesnotvorstvu, v spletanju kitic, v priestrevanju slika (rime), v miselskej razvrstitvi gradiva, v premikovanju besed itd., sploh bolj v poetiki nego v poeziji. Da si je Franjo tu pa tam tudi kakov tuji izraz prisvojil (n. p. Miranov „popotni les“, gl. Fr. Cimp. „Pesni“ str. 39, zopet str. 48), je stvar naravska, psihologički čisto razumljiva. Včasih je Fr. Cimp. celo vrsto tujih poezij posnemal, a vse v drugem smislu: n. p. Miranove „Popotne pesmi“ (gl. B. Mirana str. 34. . . in Fr. Cimpermana „Pesni“ oddelek „Venec domačih rož“ str. 39. . .). Ali kakova je tu razlika med obema! Med tem ko v prvih poezijah včasih čujemo izreke blaziranosti, včasih malomarnosti: prim. str. 43 (zlata Praga), str. 34. (Vsak gorjé naj svoje nosi) . . . , srečavamo v Cimpermanovem „Vencu“ gorko, za tuje boli bijoče sreće (str. 53), tudi ves drug svet: ne oni mračni, nego svet cvetoč in duhteč prijetnim duhom; prim. Cimp. str. 43:

Na pot prijazno solnce sije,
 In travnik v rosi je bliščeč,
 Nad máno se škrjanec vije,
 Sladkó mi kvišku žvrgoleč.

Pred mano pa brenči bučela
 Iz rože sreba med sladák,
 In slednja stvar je že vesela,
 Ker čuti zdaj spomladni zrak.

A tudi v meni sladki čuti
 Budé se, kakor vse na dan;
 Ko da bi nesle me peruti,
 Hitim po pôti v kraj neznan*.

Razlika med obema vrstama sličnih poezij je torej ista, kakova je med človekom možke in mladenške dobe.

Ako v obče prosodimo Fr. Cimpermanove pesni, ne smemo nikdar iz vidika puščati dobe njegovega življenja, mladosti, a z druge strani moramo proučariti, v kakovej razmeri so njegove pesni k onej mladosti. Dorelih pojmov, dovršenosti, popolno jasnega pogleda v globino žiljenja ne smemo torej šče iskati pri Fr. Cimpermanu, kajti bi to bila krivica na njega. Zadolbenosti v življenje, kakovo nahajamo v Preširnu in Miranu, ne najdeš v Cimpermanu, a zato pak tudi ne one prenasitjenosti in preužitosti sveta, koje prinašajo poznejša izkustev polna leta. Svet v Fr. Cimpermanovih pesnih je ves drug; primeril bi ga „spomladnemu rajú“. Neka svežest (frišnost), nek zlati zor, neka sreča in blaženost veje in diše iz Cimpermanovih poezij, — duh one mladosti, koja človeka tolika osrečuje. V ta izgubljeni raj mladosti utaplja nas čtenje F. Cimpermanovih pesnij. —

S tem nagledom pesnikovega sveta pa je v zvezi dušni pesnikov obzor. Bog — priroda — resnica, to troje se najbolj glasi iz Fr. Cimpermanovih poezij.

Pobožno čutje, udanost v Boga, zaupanje v njegove čudne naredbe, sploh globoka pobožnost, to je eden glavnih Cimpermanovih uzorov. V tem je on sorodnik največim slovanskim pesnikom novejšje dobe: Deržavinu in Preradoviću, kojih spevi Bogu na čast so uprav veličestveni; prim. prvega „Odo Bog“ (po Koseskem in Levstiku poslovenjeno) in Preradovićevo divno pesen „Bogu“ str. 58 njegovih del).

To čuvstvo pobožnosti je v „Pesnih“ posebno krasno izraženo; glej krasno „Pesnikovo molitev“ (str. 10), in večkrat. *)

Posebno priljubljeni predmet je Franju Cimpermanu zunanja priroda. Te vrste pesnij je veliko število pri njem; v tem je Franjo zares moj-

*) Fr. Cimperman je znan kot pesnik duhovskih poezij; pregled teh pesnij gl. v „Slovencu“, podlistek št. 68. l. 1874

sterski popisovalec. Gore — doline — ravni — jezera — reke — potoci, in kar se na nebu in na zemlji očem prikazuje, to je Franju k srcu priraslo. V tem oziru je Fr. Cimperman jako navdušen in misleč pesnik in se silno razlikuje od onih praznih „naturnih“ pevcev, kojih število je nebrojeno. Posebno krasen je uže gore omenjeni „Venec domačih rož“, v kojem se slavi veči del priroda, stvarjenje. Kar pa tem „prirodnim“ poezijam posebno veljavnost daje, to je ono duhovito končanje in zaključevanje pojedinih pesnij: povesod ali kakova duhovita opazka ali nauk ali приметba ali opomin; prim. posebno str. 54, kjer z lepo приметbo končuje:

In zdaj pa réci človek še,
V bogatstvu sreča da cvetě!
Gorjá nij večega na sveti,
Ko src ločítev pretrpěti.

Lepe nauke človeku izvaja pesnik iz nekterih prirodnih prikaznij; v izgled naj sem postavimo eno (str. 56):

Življenje naše je kakór nebó:
Zdaj jasno, zdaj oblačno,
Zdaj svetlo, a zdaj mračno,
Nikoli vendar nij takó temná,
Da jasno še bi kje ne bilo:
Ko se življenje je stemnilo,
Šo sveti vá-nje up svetló. —

Posebno lepe prirodu slaveče pesni so: Slike (str. 56), Majnikova pesen (59), Pomladni dan (61), Slovo od jeseni (dolga elegija) (str. 67), krasni sonet na str. 107 („O jezero“), str. 141 (Zašlo je solnce) id.

V ozkež zvezi z ljubeznijo k prirodi je ljubav rodbinska, človeška in domovinska. V tem je Franjo baš uzoren. Kakó lepo pristaje mlademu pesniku navdušenost za svoje in dom! Nij ga v novejšej dobi velikega pesnika, koji ne bi gorel za svoj dom. Posebno slovanske poezije so polne ljubavi do roda, do domovine, in izključevati se iz tega čisto prirodnega čuvstva znači veliko malomarnost ali pa — prenaužitost. Niti šala s sveto besedo „domovina“ nij dovoljena, ker rani vsako prirodno čuteče srcé.

Kako izvrstno se odlikuje Franjo Cimperman v ljubezni k svojim najbližim sorodnikom, k roditeljem! Posebno mati mu je ognjišče najgorkejših srčnih čutov; mati mu je milo utočišče iz borb in skrbij življenja; mati mu svétница v kreposti in uztrajnosti. Franjo Cimperman blaženosti svojega značaja nikjer nij lepše razkril, kakor v „Srčnih glasóvih“ (str. 110). V teh pesnih toži svoje mater nesrečo, koju mu svet zadaje, ki se rôga krepostim in rednemu življenju, a blaga mati sinka tolaži, in to na prirodni, a zato tem uspešnejši način. V izgled naj postavim konec pesni na str. 111, kjer mati pravi:

Ljubezen do človeštva hráni,
 Ko up tvoj bo majál vihár;
 Poštén in blag, moj sin, ostáni,
 Če sréčen prav ne boš nikdar;

potem na str. 113:

Oh, odpri sréé, odpri iz nova,
 Da razjásniš si obraz temán;
 Bodí mož in sréča je gotóva,
 Ne odíde ti plačilni dán.

Vso ljubezen k materi izreka pesnik v pesni na str. 114. in v „Besedi materinej“ str. 121.

Isto ljubezen skazuje naš pesnik svojemu ôči v krasnej elegiji: „N a g r o b i m o j e g a o č e t a“ str. 79, v kojoj v prelepej besedi popisuje možki značaj ranjkega, ki je srčno prenašal vse nadloge življenja, ter mu na koncu poje:

Prestál, mornár, togoto si vihárno,
 Milejše zvezde so ti zablíščále,
 Priplúla barka ti je v stajo varno,
 Nij treba bati več se zle ti skále;
 Mirú nad tábo zvezda sije žarno,
 Meglè zmotnjáv, skušnjáv so izbežále;
 Sladák mu kraj je tihega pokója,
 Kogár utrudila je težka hoja.

Sorodna rodbinskej ljubezni je ljubav k narodu: r o d o - i n d o m o l j u b j e. Razumeje se samo seboj, da i v tej naš gorko- in tenkočutni Franjo nij zaostajal. Kako bi tudi mogel? Sej je vsakega pojedinca sreča na srečo celega naroda navezana, in samó glupáku se vidi ta ljubav — idealnejša nad vse druge ljubavi — nekaj vsakdanjega ali pa celó „bolnostnega“. Potem so Grki i Rimljani, ki so vse svoje tako strastno ljubili, „bolnostni“ ali celó „blazirani“ bili! Da! bili so to, a uprav tedaj, ko je plam njih domoljuba ugasnol!

Vrlo lepo je i Franjo Cimperman, ta nepopačena duša, opeval domo- ljubje; prim. med drugimi pesnimi „Ljubav do dóma“ (str. 63), v kojoj se lepe besede nahajajo:

Ljubiti dom, največa čast,
 Ta bodi naša sladka last:
 Pred svetom vsem svoj dom ljubimo,
 Besedo, delom to vršimo;
 Vsak bodi krépek in srčán,
 Da nam napoči bojši dán.

Polna lepega in milega čútja je pesen: „Kranjska dežela“ (str. 14), ktera se smé najlepšim Franjevim pesnotvorom prištevati. Ljubav k ožej domovini pak nij ga prečila v ljubavi k slovenstvu sploh; jasen dokaz temu je pesen: „Slovenecem o novem letu“ (str. 21), kjer pravi:

„Bógu na čast in Slavi v korist naj vse bo početje!“

Želeti bi bilo, da bi naši pesniki zvesti ostali svojemu poslanstvu slovanskemu, katero nij „patriotična prenapetost“, nego izraz živega, navnega čuvstva! Pesniki nam morajo biti proroki, posredovatelji, uzorniki v vseh velikih idejah, torej tudi v slovanskem rodoljubju. Temu visokemu čuvstvu pak imajo se umikati malostni počutki, namenjeni na ljubovne „caprice“ ali „lepe stvari“. Sej pesenstvo nij igrača, nego izrazovanje pravih, možkih čuvstev in načel. —

Končno imamo šče neko posebno lastnost Franjevega pesnikovanja omeniti: njegovo nagibanje k podučnej, didaktičnej poeziji, sploh k didaktičnemu pevanju.

Kakor je Franjev duh sploh naklonjen bil k razglabanju uzrokov in istin življenja, in kakor pri vsej mladosti njegovej nahajamo v njem uže nenavadno zrelost mišljenja in sojenja, tako se Franjo tudi odlikuje pesenskim modrovanjem in dosezanjem moraličnih namenov. Uže prva njegova pesen: „Kriiva jabljana“ (str. 11) je v tem oziru značajna; Franjo se v njej pokazuje didaktičnim pesnikom. Uprav nrvastveno-podučnega pomena pak so njegove „Basni“ (str. 175—230), k kojim on prišteva tudi „alegorije“ (str. 195). Basnim Franjo daje veliko važnost, kar kaže njegova prozaična razprava o „Basnih“ (str. 159—174). Uže ta razprava bolj pak šče kažejo basni same radost, s kojo jih je zlagal. Priroda je Franju odprta knjiga božjih nauk (str. 175):

Človek, glej, nauki jasni moji
Naj v natvóri vedno se beró.

Fr. Cimperman je v resnici pravi pomen basni zasledil. Njemu basen nij nego v živo podobo oblečeni nauk. To je sicer dosti dognana istina, ali ne manjka pri nas književnikov, kojim je basen samo kratkočasnica. Tudi slovenski narod zлага pesniške basni (prim. basen: Petelin in lisica), tudi on pozna alegorijo (prim. pesni o kosu), a povsod imajo te pesni svoj moralični pomen, da podučujejo, svarijo, karajo itd.

Izmed Fr. Cimpermanovih basnij se nektere jako odlikujejo: n. pr. Kuri (189), Kaplja (199), Veverici (str. 201), Volk (str. 204), Strnad (str. 214), Noč in dan (217), Sorodnost (220), Jablan in smreka (226).

Omeniti nam je na koncu šče epičnih pesnij Fr. Cimpermana. Lep pripovedni talent se kaže iz „Legende“ (str. 85), v kojej Ovidivejo povest o Philemonu in Baucidi vrlo zanimivo v obliki krščanske pravljice pripoveda; „Moč domovinske ljubezni“ (str. 123), Najdena sreča (128), Cesar Franjo Josip I. rešitelj (130), Goslarjeva smrt (136), Čudno svatovanje (151), Enonočni kralj (176), in daljši epos: Boj pri Lemni (str. 235) z Uvodom v terciini, in „Bojem“ v staneah, po priméru Preširnovega „Krsta.“ Ta pesen se odlikuje cvetočim pesenskim govorom in živostjo.

V obče sodeč F. Cimpermanove pesni moramo reči, da so v njih nahajati čisto razvidne kalii k imenitnemu pesniku. V njih nahajaš vznesenost, vatrenost združeno z globino in temeljitostjo; pesenski ogenj, ki v njegovem srci gori, dobiva svoje netilo iz vzvišenih uzorov: Bogá — krepósti — čuta za prirodne lepote — modrosti — narodnostne ljubavi; duh pesnikov je možki in tvarina je, če ne v obliki, ipak v snovéh in predmetih samorodna. Fr. Cimperman kaže nedvojbeno sorodnost z največim jugoslovanskim pesnikom, Preradovićem, tako v obče, kakor posebej. V nekotjih pesnih zdi se nam, da vidimo Preradovića uprav posnemanega; prim. Cimperm.: „Plavaj, plavaj barka moja“ (str. 75) in znano Preradovićevo: „Plovi, plovi moja ladjo“. In kdor Preradovića pozna, zmislí se pri čtenju F. Cimp. elegije na str. 118:

Drevó pol súho — to sem sám . . .

na krasno Preradovićevo alegorijo „Subo drvo“ (str. 48), pod katerim sam sebe misli. Pri mladosti in živem spominu Fr. Cimpermana nij se čúdití, ako nahajamo pri njem posnemanj zdaj Preširna, zdaj Mirána, zdaj drugih pesnikov. S časoma bil bi F. Cimperman gotovo svoj lastni pot si prokrčil v poeziji.

Ako sem v tej kritiki komu morda preobširen, nij mi bilo samó do tega, da Fr. Cimpermana poslavim, nego tudi do tega, da pregovorim nekoliko obširneje o smislu in cilju našega sedanjega pesnikovanja, in da pokažem, kaj je naméra pesenstvu in kakova čúvstva treba našim pesnikom tudi gojiti. F. Cimpermanove „Pesni“ pak šče enkrat našim čitateljem, posebno našej mladini prav gorko priporočam.

Naznanilo.

Iz dr. Ribičeve zapuščine so sledeče knjige na prodajo:

Andersonove pravljíce — Družina Alvaredova — Agapija. 1 zv.	fl. —.60
Čitalnica dr. Geršaka. 4 zv., nevez.	„ 1.20
Česka mlavnice Tomičska, nevez.	„ —.50
Chrestomatija ruska s slovajem 1868., vez.	„ —.80
Dim. Turgeneva (ruski original), vez.	„ —.80
Desetero basen (ruskih), nevez.	„ —.20
Deseti brat, roman Jurčičev, vez.	„ —.40
Državni zakonik l. 1872, nevez.	„ —.50
„ „ l. 1873, „	„ —.50
Die slovenische Sprache n. i. R. Levstika, nevez.	„ —.40
Fizika Schödlerjeva 1869, nevez.	„ —.50
Graničari in carski reskript (srbs.)	„ —.10
Geschichte der serb. Literatur (J. Jirečka). 2 zv., lepo vez.	„ 3.—
Jezičnik, Marnov. 6 zv., nevez.	„ —.30

Kirdžali. 1 zv., vez.	fl. —50
Komensky: Labyrinth sveta (česki), nevez.	" —50
Ksenofontovi spomini na Sokrata, vez.	" —30
Književnik (hrvatski). 1—4 zv., nevez.	" 1.—
Kratek kranjsko-slovenski besednjak (Ravnikarjev)	" —10
Kazenska postava (Das Strafgesetzbuch), nemšk.-slov., 1853. 1 zv.	" 1.50
Listki. 1. in 3. zv., nevez.	" —30
Lehrbuch der böhm. Sprache, Tomiček, nevez.	" —50
Mineralogija in Geognozija Schödlerja, nev.	" —40
Marija Stuart, Cegnarja, vez.	" —40
Mladika, 1. let., nevez.	" —40
Občna zgodovina (Jesenka). 1 zv., nevez.	" —50
Osnovne črtice tehn. — naučn. zavoda, nevez.	" —30
Občni državljanski zakonik I. II. III. (lepo vezan)	" 2.30
Pesmi Mirosl. Vilharja, nevez.	" —30
Pajka izbrani spisi, nevez.	" —40
Prirodopis rastlinstva s podobami	" —60
„ živalstva „ „	" —60
Pesmarica Razlagova, 1. nat., nevez.	" —20
Pesmi Fr. Cegnarja, vez.	" —40
Prvenci Bilca — Na sveti večer — Veronika desenička — Ciril i Metod — Umeka. 1 zv., vez.	" —60
Priročna knjiga za glediške igralce	" —30
Pravnik leta I. (Razlaga), vez.	" —60
Praktischer Leitfaden zur Erlernung der russischen Sprache. Pihlemanna (s slo- varjem), vez.	" 1.20
Popolni ročni slovár Janežiča 1851, 2 zvezka (nemško-slov. in slov.-nemški del), lepo vezana	" 3.—
Pravnik slovenski, let. II., vez.	" 1.20
Ruska čitanka v Praze 1868, nevez.	" —30
Rastlinstvo, 1. nat., vez.	" —50
Slovo o polku Igorove — Zora in Solnce — Tomaž Mor	" —50
Srpske nar. pjesme (Vuka). 4 zv., nevez.	" 1.20
Sofoklejev Ajant — Kriton in Apologija — Viljem Tell. 1 zv., vez.	" 1.20
Stenografija hrvatska (Magdića), nevez.	" —40
Slovenska Talija, 2. zv., nevez.	" —10
„ „ 3. „ „	" —10
Slovnica za Slovence (Majerja)	" —10
Slovenisches Sprach-Uebungsbuch (Janež.), 7. natis	" —50
Slovenski Glasnik l. 1865, vez.	" —60
Slovenska slovnica Janežiča, 3. nat., vez.	" —80
Valenštajnov ostrog, Cegnarja, nevez.	" —30
Živalstvo, 1. nat., vez.	" —50

Te knjige se dobivajo pri gospé Alojziji Ribič-evej v Mariboru, Grazervor-
stadt, št. 114. osobno, pa tudi pismenim pôtem.

Izdajatelj i odgovorni urednik: Martin Jelovšek.

Tisk in založba „Narodne tiskarne“ v Mariboru.